

Skudsmålsbøger

Skoleloven fra 1814 bestemte, at der i kirkebogen skulle noteres til- og afgang til sognet. Fra 1833 fik alle, som ønskede at tage tjeneste som tyende, pligt til at have en skudsmålsbog. Denne lov varede indtil 1921, hvor medhjælperloven trådte i kraft – og tyendet havde fået valgret i 1915. Det var ulovligt at rive sider ud – eller få den til at forsvinde – og der var store bøder forbundet dermed. Derfor er skudsmålsbøgerne også bundet sammen og forsynet med laksegl.

Præsterne skrev deri: navn, fødsel og dåb, vaccination og konfirmation og evt. også skoleeksamen. Der kunne også stå, hvis den unge havde været til alters, som oftest den første søndag efter konfirmationen. Der blev skrevet, hvor længe den pågældende havde tjent og hvilken bedømmelse, der kunne gives over tjenesten. Efter 1867 måtte man ikke længere skrive den slags skudsmål. I skudsmålsbogens sidste år var den i miskredit og blev sjældent anvendt, bl.a. fordi af- og tilgang ved pladser i byer skulle meldes til politiet og dér indføres i bogen.

Skudsmålsbøgerne kan således betegnes som en forløber for folkeregistrene, som blev indført ved lov i 1924.

Studsmaalsbog.

for Anne Kristine Hansen
af Niine-Booby Lyng, Svendsborg Amt.
Niine-Booby frekøbt 1 Mai 1866.

A. Walden

Pris: **12 Skilling** indbunden.

F. V. S.

Kjøbenhavn.

Forlagt af F. B. Saldenfeldt.

Trykt hos J. D. Qvist & Comp.

1862.

Ane Kirstine Hansen, ³

Datter af Jørgen og Hans Christian Chri-
stopheren og hustru Ane Rasmussen eller
van Noin - Bøstj Mand, er født sammesteds
23 December 1851 - ottaa hundrede og nio og
faldhundt - og død 11 Januar næstføl. Hun
er uddannet 27 Juli 1852 af Ostmann. Hord
er uddannet af Noin - Bøstj Kone blev hun
confirmeret i N. Bøstj Kirk 1te Kirke efter
Pastor J. A., og næst Kirke datteren i de
fættige Madnais. Hun var den Modtagning
57
indskrifter: god Læse, meget god Ophold.
Noin - Bøstj fættig 1 Mai: 1866.

C. W. Hansen.

[Fotos af skudsmålsbogen]

Skudsmaalsbog for Ane Kirstine Hansen af Nørre Broby Sogn, Svendborg Ant. Nørre Broby Præstegd/ Mai 1866. C. F. Balslev.

Ane Kirstine Hansen, Datter af Huusmand Hans Christian Christophersen og Hustru Ane Rasmusdatter paa Nørre Broby Mark, er født sammesteds 23 December 1851 – attenhundrede og én og halvtreds og døbt 11 Januar næstefter.

Hun er vaccineret 27 Juli 1852 af Ortmann. Efterat være udskreven af Nørre Broby Skole blev hun confirmeret i Nr. Broby Kirke 1ste Søndag efter Paaske d.A. og næste Søndag deeltog hun i den hellige Nadver. Hun har den nedtegning i Kirkebogen: god Kundskab, meget god Opførsel.

Nørre Broby Præstegaard 1 Mai 1866 C. F. Balslev

[foto med stempler m.v.]

Efter at have haft forskellige pladser i Vøjstrup, Nørre Broby, Sønder Broby og Vester Hæsing tog hun i 1876 plads i et værtshus i hos H.C. Rasmussen i Odense, hvor hun fik følgende skudsmål:

Ane Kirstine Hansen har tjent mig fra 1ste November 1875 til Dato, og i den Tid opført sig Tro Villig og Skikkelig i all Maader som et Tiennestyende bør være, og er det mig, herved en Fornøielse at bevidne dette og Fremdeles at anbefale hende. Odense den 1ste Mai 1876.H.C.

Rasmussen, Restauratør H.C. Rasmussen havde værtshus i Nørregade 67 – og derefter flyttede Ane Kirstine tilbage til Sønder Broby – og hendes arvinger har indleveret bogen til Nr. Broby Lokalhistoriske arkiv.

Hvis der er nogen på Nr. Broby-egnen, der har familiens skudsmålsbøger liggende, er vi gerne behjælpelige med at læse den gotiske skrift.

I Nørre Broby Lokalhistoriske Arkiv har vi mange skudsmålsbøger – og et dyk ned i nogle af dem dækker perioden helt fra 1848 til 1915,

1848-65	Maren Pedersen
1851-80	Hans Peder Carlsen
1853-72	Christen Andersen
1858-76	Kirsten Jørgensen
1866-77	Ane Kirstine Hansen
1869	Anders Bonnesen
1873-83	Rasmus Peder Hansen
1875-92	Jensine Pedersen
1881-90	Peder Hansen
1885-1901	Niels Pedersen
1888-1903	Anders Peter Christensen Søndergaard
1893-1911	Karen Marie Carlsen
1895-1910	Carl Christian Carlsen
1900-15	Ane Dorthea Karlsen
1915-20	Margrethe Hansen

Med Grundloven af 1849 indførtes en række demokratiske frihedsrettigheder, men disse omfattede ikke tyende i samme grad som resten af befolkningen. Tyende havde fx ingen stemmeret. Tyendet var samfundets absolutte underklasse og typisk ansat som tjenestefolk på landet og i byen. Med *Tyendeloven* af 10. maj 1854 blev tjenesteforholdene ved lov reguleret, og husbondernes ret til fysisk afstraffelse af kvinder over 16 og mænd over 18 blev afskaffet. Tyendet var dog forsat underlagt bonden eller herremanden. Uligheden i lovgivningen kom bl.a. til udtryk ved, at tyende blev straffet hårdere for kontraktbrud end arbejdsgiverne. I loven blev det præciseret, at arbejdsgiverne principielt havde ret til frit at disponere over tjenestefolkenes arbejdskraft. Husbonderne fik endvidere flere nye sanktionsmuligheder, herunder en lang række lovlige grunde til at fyre de ansatte med øjeblikkelig varsel. Tyende indtog altså en særlig retsstilling i forhold til resten af befolkningen. Først med grundlovsændringen i 1915 fik tyende stemmeret, og først med Medhjælperloven, der i 1921 afløste *Tyendeloven*, blev revselsesretten helt afskaffet.